

Luxembourg, 13.7.2022
SWD(2022) 506 final

KOMISJONI TALITUSTE TÖÖDOKUMENT

**2022. aasta aruanne õigusriigi kohta
Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis**

Lisatud dokumendile:

**Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja
Sotsiaalkomiteele ning Regionide Komiteele**

**2022. aasta aruanne õigusriigi kohta
Õigusriigi olukord Euroopa Liidus**

{COM(2022) 500 final} - {SWD(2022) 501 final} - {SWD(2022) 502 final} -
{SWD(2022) 503 final} - {SWD(2022) 504 final} - {SWD(2022) 505 final} -
{SWD(2022) 507 final} - {SWD(2022) 508 final} - {SWD(2022) 509 final} -
{SWD(2022) 510 final} - {SWD(2022) 511 final} - {SWD(2022) 512 final} -
{SWD(2022) 513 final} - {SWD(2022) 514 final} - {SWD(2022) 515 final} -
{SWD(2022) 516 final} - {SWD(2022) 517 final} - {SWD(2022) 518 final} -
{SWD(2022) 519 final} - {SWD(2022) 520 final} - {SWD(2022) 521 final} -
{SWD(2022) 522 final} - {SWD(2022) 523 final} - {SWD(2022) 524 final} -
{SWD(2022) 525 final} - {SWD(2022) 526 final} - {SWD(2022) 527 final}

LÜHIKOKKUVÕTE

Eesti kohtusüsteemis, mis on juba kõrge digitaliseeritusega, parandati selle taset veelgi, sealhulgas kriminaalmenetluse valdkonnas. Selline kõrge digitaliseerituse tase on võimaldanud kohtusüsteemil jätkuvalt tõhusalt toimida ning mõningane edasimineku toimus veel kriminaalasjades. Probleeme tekitab kohtunike töökoormus, nagu tuli välja ka kohtunike seas korraldatud küsitlusest. Nende probleemide lahendamiseks ja kohtute töökoormuse tasakaalustamiseks on loodud uus kohtuasjade suunamise kord. Muret on väljendatud selle uue korra kohaldamise mõju pärast, sest võib juhtuda, et kohtunikel tuleb neile määratud kohtuasjades kohtuistungid pidamiseks sõita teise kohtusse kohale. Kohtulõive on märkimisväärselt suurendatud, kuid inimesed võivad tugineda mitmele kaitsemeetmele, sealhulgas lõivuvabastustele kõige suurema sotsiaalse tähtsusega asjades, nagu laste elatisega seotud vaidlused, töövaidlused ja pensionivaidlused.

Korruptsioonivastase võrgustikuga toetatakse korruptsioonivastase tegevuskava (2021–2025) tulemuslikku rakendamist. Korruptsiooni uurimise ja selle eest vastutusele võtmise suhtes toimib kriminaalõigussüsteem jätkuvalt hästi. Lobitöö suuniseid rakendatakse ja nende tulemuslikkuse esimene hindamine on praegu pooleli. Huvide konflikti vältimise juhiste rakendamisel esineb puudusi, muu hulgas ei ole hinnatud nende rakendamist, mis tähendab, et ei ole võimalik kontrollida ja jälgida, kas need on oma eesmärgid täitnud. Huvide deklareerimise kohustust ministrite poliitilistele nõustajatele ja ministriumide asekancleritele laiendanud korruptsioonivastase seaduse rakendamise kohta saadud esimene tagasiside on positiivne. Ettevalmistamisel on seaduseelnõu, mis tugevdaks erakondade rahastamise järelevalve komisjoni volitusi. Valitsus on teinud ettepaneku võtta vastu terviklik seadus rikkumisest teavitajate kaitseks ja see on praegu Riigikogus arutamisel.

Eesti on muutnud meediateenuste seadust, et tugevdada meediat reguleeriva asutuse sõltumatust ja suurendada meediaomandi, sealhulgas tegelike kasusaajate läbipaistvust. Teabe saamise õigus on kaitstud põhiseadusega, ent tegelikud avalikustamistavad on avaliku sektori asutuste lõikes erinevad. Olemas on õigusaktid, millega nähakse ette üksikasjalik televisiooni- ja raadiolubade andmise kord, kuid puuduvad kvantitatiivsed meediavaldkonna erinormid turule sisenemise või seal teenuse pakkumise kohta. Kehtestatud on seadusandlikud kaitsemeetmed avalik-õigusliku meedia sõltumatuse tagamiseks. Õigusriigi olukorda käsitlevast 2021. aasta aruandest saati on ajakirjanike kaitse terviklik raamistik püsinud stabiilsena.

Õigusaktide vastuvõtmise protsessi edasiseks parandamiseks loodava uue digiplatvormi projekt on jõudnud esimeste rakendusetappideni. COVID-19 pandeemia tagajärjena on uue seadusega ette nähtud laiem alus rahvatervisealaste hädaolukordade lahendamiseks ja järelevalveks võetavatele meetmetele. Sidusa Eesti arengukavaga 2021–2030 asendatakse või integreeritakse kõik varasemad kodanikuühiskonna organisatsioonidega seotud strateegiad ja kavad ning pikendatakse eelmise programmi kestust.

SOOVITUSED

Eestil soovitatakse:

- tagada, et huvide konflikti vältimise juhistege on seotud tulemuslik kontrolli-, seire- ja sunnimehhanism;
- jätkata jõupingutusi lobitöö suuniste tulemuslikuks rakendamiseks;
- tagada, et teabe saamise õigust rakendatakse praktikas järjepidevalt ja tulemuslikult, võttes arvesse ametlikele dokumentidele juurdepääsu Euroopa norme;
- jätkata digiplatvormi arendamist, et muuta õigusloomeprotsess veelgi nähtavamaks ja avaliku konsultatsiooni suhtes kaasavamaks.

I. KOHTUSÜSTEEM

Eesti kohtusüsteemis on kolm astet: esimese astme moodustavad neli maakohut (mis arutavad kõiki tsiviil-, kriminaal- ja väärteoasju) ja kaks halduskohut, teise astme kaks ringkonnakohut (vaatavad läbi maa- ning halduskohtute lahendeid) ning kõrgeim kohus on Riigikohus, mis vaatab kassatsiooni korras läbi kohtulahendeid ja teostab ka põhiseaduslikkuse järelevalvet. Riigikohus haldab ise oma eelarvet ja tegevust, esimese ja teise astme kohtuid hallatakse kohtute haldamise nõukoja ja justiitsministeeriumi koostöös. Kohtute haldamise nõukoda on mittealaline kogu,¹ millel on muu hulgas pädevus seoses kohtuvõrgu ja kohtute personali ja rahaliste vahenditega ning mis osaleb arutelus kohtute halduse üle. Esimese ja teise astme kohtute kohtunikud nimetab ametisse Vabariigi President Riigikohtu üldkogu ettepaneku põhjal (*en banc*)² Prokuratuur on justiitsministri valitsemisalas olev valitsusasutus, mis on oma ülesannete täitmisel sõltumatu. Seda juhib peaprokurör, kelle vastutusalas on olulisel kohal prokuröride ametisse nimetamine ja teenistuskäik³. Eesti Advokatuur on sõltumatu omavalitsuslikul põhimõttel tegutsev kutseühendus⁴. Huvitatud isik võib advokaadi suhtes distsiplinaarmenetluse algatamiseks pöörduda aukohtu⁵ või advokatuuri juhatuse⁶ poole. Eesti osaleb Euroopa Prokuratuuri (EPPO) tegevuses.

Sõltumatus

Kohtusüsteemi tajutava sõltumatuse tase on vähenenud, kuid seda tunnetatakse üldsuse hulgas siiski kõrgena ja ettevõtjate hulgas keskmisena. Üldjoontes peab 60 % üldsusest ja 47 % ettevõtjatest kohtute ja kohtunike sõltumatust 2022. aastal võrdlemisi suureks või väga suureks⁷. 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabeli järgi on see tase nii üldsuse kui ka äriühingute puhul vähenenud nii võrreldes 2021. aastaga (66 % üldsuse ja 57 % ettevõtjate puhul) kui ka võrreldes 2016. aastaga (vastavalt 62 % ja 72 %).

Mõju, mida avaldab ülemäärase töökoormuse leevendamiseks kasutatav uus kohtuasjade suunamise kord, tekitab kohtunike üleviimisega seoses küsimusi. 7. juulil 2021 kasutasid Tallinna ja Tartu Ringkonnakohtu esimehed eelmisel aastal teatatud muudatustega⁸ loodud võimalust suunata asi lahendamiseks teise maa- või halduskohtusse⁹. See muudatus tehti selleks, et leevendada teatavate kohtute liigset töökoormust, ning eesmärk

¹ Nõukoda ei tegutse alaliselt, see tuleb korraliselt kokku neli korda aastas ja erakorraliselt, kui tekib vajadus. Vt „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 3.

² Riigikohtu üldkogu on Riigikohtu kõrgeim organ. Selle koosseisu kuuluvad kõik 19 riigikohtunikku. Üldkogu kutsub kokku ja selle istungeid juhatab Riigikohtu esimees.

³ Prokuratuuris teostab teenistuslikku järelevalvet riigi peaprokurör ja ringkonnaprokuratuurides teevad seda juhtivprokurörid.

⁴ Advokatuuriseaduse § 2 lg 1.

⁵ Advokatuuriseaduse § 15 lg 1 ja § 15 lg 3 – Aukohtusse kuulub neli advokatuuri üldkogu valitud vandeadvokaati, kaks kohtunike täiskogu valitud kohtunikku ja üks Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nõukogu poolt määratud õigusteadlane.

⁶ Advokatuuriseaduse § 16 lg 1.

⁷ 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 50 ja 52. Kohtusüsteemi tajutava sõltumatuse tasemeid liigitatakse järgmiselt: väga madal (vähem kui 30 % vastajatest tajub kohtute sõltumatust võrdlemisi suure ja väga suurena); madal (vahemikus 30–39 %), keskmine (vahemikus 40–59 %), kõrge (vahemikus 60–75 %), väga kõrge (üle 75 %).

⁸ Vt „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 3.

⁹ Kohtute seaduse § 45¹ – maakohust on lubatud kohtuasja suunata ainult teise maakohustusse ja halduskohtust ainult halduskohtusse.

oli, et seda kasutataks erakorralise meetmena, mitte tavapraktikana¹⁰. Harju Maakohtu esimehe taotlusel otsustasid kahe ringkonnakohtu esimehed suunata 543 kohtuasja lahendamiseks Viru ja Pärnu Maakohtusse¹¹. Kui kõiki kohtuasju ei ole võimalik lahendada kirjalikus menetluses, võib kujuneda olukord, kus koguneb väga palju kohtuasju, mille jaoks kohtunikel on vaja kohtuistungite pidamiseks sõita kohtusse, kuhu asi algselt esitati, ja võimalik, et pikemaks ajaks. On väljendatud muret, et sellised kohtuasjade suunamised võivad viia selleni, et kohtunikud viiakse ilma nende nõusolekuta kohtuistungite ajaks ajutiselt üle teise linna¹².

Kvaliteet

Õigusemõistmise digitaliseeritust parandab veelgi kõnetuvastustarkvara kasutuselevõtt.

Nagu on märgitud õigusriigi olukorda käsitlevas 2020. ja 2021. aasta aruandes, kuulub Eesti nende liikmesriikide hulka, mille kohtumenetlus on üks digitaliseeritumaid¹³. Kõrge digitaliseerituse tase on toetanud kohtusüsteemi tõhusust ja kvaliteeti. Lisaks on kasutusele võetud uus elektrooniline vahend. 19. novembril 2021 võeti kohtute haldamise nõukojas kasutusele kõnetuvastustarkvara „SALME“¹⁴. Selle tarkvara põhieesmärk on säästa protokollide kirjutamisele kuluvat aega, eelkõige kriminaalasjades toimuvate kohtuistungite puhul. Praegusel kujul saab tarkvaraga transkribeerida ainult eestikeelset teksti, kuid soov on seda laiendada ka teistele keeltele. Praegu saab tarkvara kasutada kriminaalmenetlustes, kuid justiitsministeerium kavatab laiendada selle kasutamist tsiviil- ja haldusmenetlustele. Eri liiki koolitused, nii üldised kui ka asutusesisesed koolitused, toetavad õigusemõistmise digitaliseerituse parandamist¹⁵.

Probleeme tekitab kohtunike töökoormus. 2021. aastal selgus kohtunike seas korraldatud küsitlusest, et liigeses töökoormuses tajutakse ohtu õigusemõistmise kvaliteedile¹⁶. Küsitlus näitab, millist mõju avaldab kasvav töökoormus¹⁷ Eesti kohtusüsteemis¹⁸. Töökoormuse suurenemist kohtuniku kohta näitas ka Eesti kohtute aastaraamat, kus tuli andmete kokkuvõttest välja, et esimese astme kohtutes tähendab kohtunike töökoormus iga kohtuniku

¹⁰ Kohtute seaduse seletuskirja § 45¹ puudutav punkt – kui on ilmne, et õigusemõistmise korra kohast toimimist ei ole võimalik tagada.

¹¹ Määrus nr 11–1/21/30 (7. juuli 2021) – Harju Maakohtu esimehe taotlus asjade suunamiseks kohtute seaduse §-s 45¹ sätestatud korras.

¹² Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti Kohtunike Ühingult saadud teave.

¹³ 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 42–49.

¹⁴ Riigikohtu ja kohtute haldamise nõukoja tagasiside õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks, lk 12.

¹⁵ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt, Riigikohtult ja Eesti Kohtunike Ühingult saadud teave.

¹⁶ Eesti Kohtunike Ühing (2022), I–II astme kohtunike töökoormuse küsitlus. Küsimustiku koostas ja küsitluse korraldas Eesti Kohtunike Ühing. Küsitlus korraldati 2021. aasta lõpus ja vastuste kokkuvõtte avaldati 20. jaanuaril 2022. Vastas 112 kohtunikku 241-st (kohtute haldamise nõukoja andmetel on kõikide kohtuasjade koguarv selle arvu kohtunike peale kokku Eestis 51 244) ja küsitlus sisaldas töökoormusega seotud küsimusi.

¹⁷ Vastanutest umbes pooled on aeg-ajalt või sageli kaalunud liigse töökoormuse tõttu ametist lahkumist. Umbes 90 % vastanutest leiab, et töökoormus on stressi tekitav tegur, mis mõjutas teataval määral nende võimet tööülesannetega toime tulla. Vt ka 10. veebruaril 2022 avaldatud 2021. aasta kohtustatistika töökoormuse kohta, kohtute haldamise nõukoda (2022), 2021. aasta kohtustatistika töökoormuse kohta.

¹⁸ Justiitsminister kinnitas, et tsiviil- ja haldusajades on töökoormus suurenenud, ning märkis, et ringkonnakohtute töökoormus on viimaste aastate suurim.

jaoks aastast 227–447 kohtuasja¹⁹. Sama küsitluse kohaselt mõjutavad kohtunike ja muude sidusrühmade²⁰ töökoormust peamiselt järgmised tegurid: seadusemuudatused, millega suurenes töökoormus, kuid mitte kohtunike ametikohtade arv, kohtuasjade keerukuse kasv, liigne kohtuasjade arv ja menetlusosaliste esitatavate menetluskohaldamiste halb kvaliteet. Lisaks võib kohtusüsteemis eesootava pensionile mineku laine²¹ tõttu tekkida probleeme vabade ametikohtade täitmisega²². 2022. aasta juunis arutab kõiki Eesti kohtunikke ühendav kohtunike täiskogu ühe peamise teemana töökoormuse suurenemine ja olukorra parandamise võimaluste üle.

Kohtulõivud on oluliselt kasvanud, kuid olemas on kaitsemeetmed. Alates 1. jaanuarist 2022 suurendati Eestis kohtulõive keskmiselt 40 %. See on alates 2011. aastast esimene kord, kui kohtulõive on suurendatud. 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabelist nähtub, et tarbija- ja kaubandusajades on kohtulõivud juba ühed ELi kõrgeimad²³. Valitsuse väitel õigustas seda meedet alates kohtulõivude viimasest läbivaatamisest Eestis toimunud majanduskasv, mis kajastub ka SKP kasvus²⁴. Suurenemisega ei kaasnenud muid reforme, näiteks olemasoleva õigusabikava reformi. Sidusrühmade väitel võib suurenemist näha ka võimalusena vähendada kohtute töökoormust, sest asjadega pöördutakse sellisel juhul vähem kohtusse ja eelistatakse pigem vaidluste kohtuvälist lahendamist²⁵. Teatavates perekonnaasjades, nagu lahutus või lapse hooldusõigusega seotud vaidlused, tuleb nüüd püüda asja lahendada kohtuväliselt. Riigilõivuseaduses on igas suurendamisest mõjutatud valdkonnas loetletud ka lõivude maksimisest mitu erandit; mõned kõige suurema sotsiaalse tähtsusega valdkonnad, nagu lapsetoetusega seotud vaidlused, töö- ja pensionivaidlused, on lõivuvabad²⁶. Eesti kohtusüsteem võimaldab poolel kohtulõivude määra vaidlustada ka Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis igal üksikjuhul eraldi²⁷.

Tõhusus

Kohtusüsteem toimib jätkuvalt tõhusalt ning kriminaalasjades on olukorda veelgi parandatud. Menetluse kestus ja pooleliolevate kohtuasjade arv on ELis vastavalt üks lühemaid ja väiksemaid²⁸. 2021. aastal lahendati maakohtutes tsiviilasju valdavalt sama

¹⁹ Need andmed puudutavad ainult tsiviil- ja kriminaalasju. Väikseim oli kohtuniku keskmine töökoormus aastast Pärnu Maakohtus kriminaalasjades, suurim seevastu Harju Maakohtus tsiviilasjades. – Maa-, haldus- ja ringkonnakohtute 2020. a menetlusstatistika kokkuvõte: lahendatud asjadest (sh paberivabas menetluses) ja kohtuniku keskmisest töökoormusest.

²⁰ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Riigikohtult ja Eesti Kohtunike Ühingult saadud teave.

²¹ Järgmise kahe aasta jooksul jääb eeldatavasti pensionile ligikaudu 1/3 kõigist Eesti kohtunikest. Lisaks on 2022. aastal 20 kohtunikul õigus pensionile jääda. – Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Riigikohtult ja Eesti Kohtunike Ühingult saadud teave.

²² See juba on nii kriminaalõiguse valdkonna ametikohadel. – Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti Kohtunike Ühingult saadud teave.

²³ 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 26 ja 27. Need kaks näitajat kajastavad kohtulõive vastavalt spetsiifilistes tarbija- ja kaubandusajades. Tulemustabeli 2022. aasta väljaande andmed kajastavad reformieelset olukorda.

²⁴ Eestilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 1.

²⁵ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti Kohtunike Ühingult ja Eesti Advokatuurilt saadud teave.

²⁶ Riigilõivuseaduse § 22.

²⁷ Vt põhiseaduse artikli 15 lõike 1 teine lause – igal üksikjuhul võib tema kohtuasja läbivaatavalt kohtult nõuda mis tahes asjassepuutuva (kohaldatava) seaduse (või selle sätte) põhiseadusevastaseks tunnistamist. Vt ka põhiseaduse artikkel 152 – kohtud jätavad kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse (või selle sätte), kui see on vastuolus põhiseadusega (esimene lõik), ning riigikohus tunnistab kehtetuks mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseaduse sätte ja mõttega (teine lõik).

²⁸ 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 6–10 ja 17–24.

tõhusalt kui 2020. aastal (keskmiselt 101 päevaga), kriminaalasju 2020. aastaga võrreldes mõnevõrra kiiremini (üldmenetluses keskmiselt 192 päevaga, lihtmenetluses 24 päevaga ja väärteoasjades 44 päevaga)²⁹. Esimese astme kohtutes lahendati haldusasju valdavalt sama tõhusalt kui 2020. aastal (keskmiselt 127 päevaga)³⁰. Apellatsioonkaebuste menetlemise aeg oli tsiviilasjades keskmiselt 162 päeva, kriminaalasjades 66 päeva ja haldusasjades 40 päeva. Kohtumenetluse kestus tsiviil-, kaubandus- ja haldusasjades on ELi keskmisest lühem (otsusele jõudmiseks kuluva aja järgi) ja pooleliolevate kohtuasjade arv on üks ELi väikseim. Võrreldes 2020. aastaga tõusis algatatud ja lõpuleviidud kohtumenetluste määr, olles veidi üle 100 %, kuid kohtud suutsid sissetulevate kohtuasjadega üldiselt toime tulla³¹.

II. KORRUPTSIOONIVASTANE RAAMISTIK

Korruptsioonivastane institutsiooniline korraldus ei ole õigusriigi olukorda käsitlevas 2021. aasta aruandes esitatuga võrreldes muutunud. Justiitsministeerium vastutab korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025 ettevalmistamise, järelevalve ja koordineerimise eest. Parlamentaarse kontrolli korruptsioonivastaste meetmete rakendamise üle teostab korruptsioonivastane erikomisjon. Erakondade rahastamist kontrollib erakondade rahastamise järelevalve komisjon. Keskkriminaalpolitsei korruptsioonikuritegude büroo on spetsiaalne üksus, mis vastutab korruptsioonijuhtumite uurimise eest, ning kõrgemate riigiametnike ja kuue suurema kohaliku omavalitsuse kõrgemate ametnike korruptsioonisüütegude uurimine on Kaitsepolitsei ameti ülesanne. Prokuratuur juhendab ja juhib korruptsioonikuritegude kohtueelset kriminaaluurimist ning esindab riiklikku süüdistust kohtus.

Ekspertid ja äriiringkonnad leiavad, et korruptsiooni tase Eesti avalikus sektoris on endiselt suhteliselt madal. Eesti näitaja Transparency Internationali 2021. aasta korruptsioonitaju indeksis on 74/100 ning ta on Euroopa Liidus 6. ja maailmas 13. kohal³². Tulemus on viimase viie aasta³³ jooksul paranenud³⁴. Eurobaromeetri 2022. aasta korruptsiooni käsitleva eriuuringu kohaselt arvab 43 % küsitletutest, et korruptsioon on nende riigis laialt levinud (ELi keskmine: 68 %), ja 12 % leiab, et korruptsioon mõjutab neid otseselt igapäevaelus (ELi keskmine: 24 %)³⁵. Mis puudutab ettevõtjaid, siis 33 % neist on seisukohal, et korruptsioon on laialt levinud (ELi keskmine: 63 %), ja 9 % arvab, et

²⁹ Vt „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 5 – 2020. aastal lahendati maakohututes kriminaalasjad üldmenetluses keskmiselt 226 päevaga, lihtmenetluses 28 päevaga ja väärteoasjad 46 päevaga. Esimese astme kohtutes lahendati haldusasjad keskmiselt 123 päevaga. Esimese astme kohtutes lahendati haldusasjad keskmiselt 123 päevaga.

³⁰ Eestilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 4.

³¹ 2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 11–16.

³² Transparency International (2022), 2021. aasta korruptsioonitaju indeks, lk 2–3. Tajutava korruptsiooni tasemeid liigitatakse järgmiselt: madal (ekspertide hulgas ja äriiringkondades hinnatakse avaliku sektori korruptsiooni taset enam kui 79 punktiga); suhteliselt madal (tulemus vahemikus 79–60 punkti), suhteliselt kõrge (tulemus vahemikus 59–50), kõrge (tulemus alla 50).

³³ Eurobaromeetri eelmise aasta andmeid selle kohta, kuidas inimesed ja ettevõtjad korruptsiooni tajuvad ja millised on nende kogemused sellega, ajakohastatakse iga kahe aasta tagant. Viimased andmed pärinevad Eurobaromeetri eriuuringust nr 523 (2022) ja Eurobaromeetri kiiruuringust nr 507 (2022).

³⁴ 2015. aastal oli see näitaja 70, samas kui 2020. aastal oli see 75. See näitaja suureneb/väheneb oluliselt (muutus viimase viie aasta jooksul rohkem kui viis punkti); paraneb/halvaneb (muutus vahemikus 4–5 punkti); on suhteliselt stabiilne (muutus vahemikus 1–3 punkti).

³⁵ Eurobaromeetri eriuuring nr 523 (2022). Eurobaromeetri andmeid selle kohta, kuidas inimesed korruptsiooni tajuvad ja millised on nende kogemused sellega, ajakohastatakse iga kahe aasta tagant. Eelmine andmekogum on Eurobaromeetri eriuuring nr 502 (2020).

korruptsioon on ettevõtluses probleem (ELi keskmine: 34 %) ³⁶. Lisaks leiab 38 % vastanutest, et süüdimõistvaid otsuseid on piisaval hulgal, et mõjutada inimesi korruptiivsest tegevusest hoiduma (ELi keskmine: 34 %), ³⁷ ning 50 % ettevõtjatest usub, et kõrgemale ametnikule altkäemaksu andmiselt tabatud inimesi ja ettevõtjaid karistatakse asjakohaselt (ELi keskmine: 29 %) ³⁸.

Laiendatud korruptsioonivastase võrgustikuga toetatakse tulemuslikult korruptsioonivastase tegevuskava (2021–2025) rakendamist. Võrgustikku, kuhu algselt kuulusid korruptsioonivastase võitluse koordinaatorid igast ministriumist, laiendati viimastel aastatel täiendavatele sidusrühmadele ja sellesse kuulub nüüd 29 liiget ³⁹. 2021. aastal kogunes võrgustik kuuel korral. Võrgustiku ülesanded on peamiselt seotud parimate tavade arendamise ja jagamise, samuti koostöö ja üksteiselt õppimise ning kogemuste vahetamise toetamisega, ning nüüdsest lisandus ka tegevuskavaga ette nähtud tegevuste seire ⁴⁰. Ametiasutuste ja kodanikuühiskonna sõnul täidab võrgustik tegevuskava rakendamisel otsustavat rolli ⁴¹. Koostööd võrgustikus osalevate asutuste ja organisatsioonide vahel peavad mõlemad heaks ⁴².

Korruptsiooni uurimise ja selle eest vastutusele võtmise suhtes toimib kriminaalõigussüsteem jätkuvalt hästi. 2021. aastal osutus kriminaalõigussüsteem korruptsioonijuhtumite tuvastamisel taas tulemuslikuks ⁴³. 2021. aastal tehti lõplik otsus kolmes erakondade rahastamist ja altkäemaksu andmist käsitlenud korruptsioonijuhtumis ⁴⁴ ning kohtusse jõudis veel neli asja ⁴⁵. Menetlus Tallinnas Porto Franco arendusprojektiga seotud kohtuasjas, mis viis eelmise valitsuse tagasiastumiseni 2021. aasta jaanuaris, on veel pooleli. Korruptsioonijuhtumite uurimise ja nende eest vastutusele võtmise paremaks toetamiseks on kasutusele võetud lisaressursid, et pakkuda eriteadmisi, eelkõige hangete ja auditite vallas ⁴⁶. Lisaks korraldatakse prokuröridele ja kohtunikele korruptsioonivastaseid erikoolitusi keskmiselt kord kvartalis ja neis keskendutakse mitmesugustele teemadele ⁴⁷.

³⁶ Eurobaromeetri kiiruuring nr 507 (2022). Eurobaromeetri andmeid selle kohta, mida ettevõtjad korruptsioonist arvavad, ajakohastatakse iga kahe aasta tagant. Eelmine andmekogum on Eurobaromeetri kiiruuring nr 482 (2019).

³⁷ Eurobaromeetri eriuuring nr 523 (2022).

³⁸ Eurobaromeetri kiiruuring nr 507 (2022).

³⁹ Võrgustikku kuuluvad kõik ministriumid, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, ühing Korruptsioonivaba Eesti, prokuratuur, Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitsei, Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, Vabaihenduste Liit, Haigekassa, Riigikontroll ja Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon. Aeg-ajalt kutsutakse olenevalt teemast osalema ka teisi organeid, nt Eesti Antidoping ja Spordieetika Sihtasutus. Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁴⁰ „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025“, punkt 4.

⁴¹ Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025 punkti 4 kohaselt on korruptsioonivastase võrgustiku peamine eesmärk lisaks tegevuskavas kokkulepitud tegevuste seirele arendada ja jagada parimaid praktikaid, toetada koostööd ja üksteiselt õppimist ning kogemuste vahetamist.

⁴² Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt ja Transparency Internationalilt saadud teave.

⁴³ Teatati kolmest kohalike ja riiklike haldusasutuste kõrgete ametnike suhtes algatatud juhtumist. Vt ka „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 7.

⁴⁴ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus prokuratuurilt saadud teave.

⁴⁵ Ainult üht võiks pidada suurkorruptsiooniks.

⁴⁶ Põhja Ringkonnaprokuratuur ja Riigiprokuratuur on loonud ametikoha finantstestadmistega erikonsultandile, keda kasutatakse ka korruptsioonimenetlustes. Pärast Eestisse tehtud riigikülastust justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁴⁷ Näiteks finantsuurimised pettuse- ja korruptsioonijuhtumites, rahapesuvastane võitlus, virtuaalvarad, korruptsiooni avastamine, hankemenetlused, korruptsioonimärgid ja ohumärgid. Pärast Eestisse tehtud riigikülastust justiitsministeeriumilt kirjalikult saadud teave.

Lisaks osalevad Kaitsepolitsei ameti töötajad Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Ameti (CEPOL) korraldatavates finantsuurimiste ja rahapesualastes koolitustes.

Pooli on arutelud õigusloome läbipaistvuse ja usaldusväarsuse üle lobitöö kontekstis. Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon korraldas 2022. aasta märtsist maini kokku kolm ümarlauasarja, kus osalesid ka välised sidusrühmad,⁴⁸ et arutada õigusloome läbipaistvuse ja usaldusväarsuse üle lobitöö kontekstis. Järgmise sammuna koostatakse korraldatud arutelude põhjal konkreetsed soovitusel⁴⁹.

Lobitöö suuniseid rakendatakse ja tehtud on nende tulemuslikkuse esimene hindamine. Justiitsministeerium koos ühingu Korruptsioonivaba Eesti ja asjaomase võrgustikuga analüüsisid nende lobitöö suuniste rakendamist⁵⁰. Hindamisel jõuti järeldusele, et vaja on teatavaid meetmeid, näiteks teabe täpsuse ja õigeaegsuse tagamist⁵¹. 2022. aasta sügiseks avaldatakse n-ö parimate pingerida; see peaks edendama ja toetama lobitöö suuniste edasist rakendamist. Ametiasutuste ja sidusrühmade⁵² kohaselt on esialgne järeldus, et ministeeriumid järgivad suuniseid üldiselt piisavalt, ent suuniste rakendamisel esineb valitsusasutuste ja tippametnike tegevuses siiski lünki⁵³. Samas puudub sunnimehhanism juhiks, kui lobitöö suuniseid ei järgita.

Huvide konflikti vältimise juhiste rakendamisel esineb puudusi. Huvide konflikti vältimise juhised ministritele ja nende nõunikele kehtivad alates 2021. aasta märtsist. Neis nõutakse, et minister ja ministri nõunik peavad juhistega tutvuma ning läbima huvide konflikti teemalise e-kursuse⁵⁴. Siiski ei ole kavas ette nähtud juhiste tulemuslikkuse hindamist ega meetmeid juhiks, kui juhised ei järgita⁵⁵. Nõuetekohase rakendamise tagamiseks tuletas justiitsminister veebruaris 2022 kõigile ministritele ja nende nõunikele meelde, et nad peavad osalema e-koolituse kursusel ja tegema lõputesti⁵⁶. GRECO hinnangul on juhistes nn pöördukse efekti kohta esitatud reeglite näol tegemist konkreetse ja positiivse arenguga⁵⁷. Kokkuvõttes juhised siiski mõjusat kontrolli- ja seiremehhanismi ei sisalda. Kuna juhiste rakendamist ei hinnata, ei ole võimalik ka kindlaks teha, kas juhised on oma eesmärgid täitnud. Samuti ei ole juhistes ette nähtud sunnimehhanismi. Nn pöördukse efekti käsitlev seaduseelnõu on praegu valitsuses arutamisel. Eelnõus nähakse ette ooteaeg pärast valitsuse liikmete ametiaja lõppu⁵⁸.

⁴⁸ Osalevad teiste seas näiteks Euroopa Nõukogu riikide korruptsioonivastane ühendus (GRECO) ja ühing Korruptsioonivaba Eesti.

⁴⁹ Pärast Eestisse tehtud riigikülastust Riigikogu korruptsioonivastaselt erikomisjonilt kirjalikult saadud teave.

⁵⁰ Eesti Vabariigi Valitsus (2021), „Lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele“. Kokkuvõtte lobikohtumistest.

⁵¹ Nt andmete avalikustamise ühtne vorming, võimalik tehniline platvorm teabe jagamiseks.

⁵² Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt ja ühingu Korruptsioonivaba Eesti saadud teave.

⁵³ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁵⁴ Eesti Vabariigi Valitsus (2021), „Huvide konflikti vältimise juhised ministritele ja nende nõunikele“, punktid 12–13.

⁵⁵ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁵⁶ Veebipõhisest kursusest osavõtt ei ole seni olnud kuigi aktiivne: 23. veebruari 2022 seisuga on Moodle'i veebikursuse e-testi teinud 1737 ametnikku. Lisaks on YouTube'is iga koolitusvideot olenevalt teemast vaadatud 4700–7800 korda, kuid ei ole eristatud andmeid selle kohta, kui palju neist on olnud ametiisikud, keda huvide konflikti käsitlevad suunised puudutavad.

⁵⁷ GRECO, viienda hindamisvooru vastavusaruanne, punktid 6 ja 7.

⁵⁸ Riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt kirjalikult saadud tagasiside.

Esimene tagasiside korrupsioonivastase seaduse rakendamise kohta on olnud positiivne. Eelmisel aastal laiendati huvide deklareerimise kohustust ministrite poliitilistele nõunikele ja ministeeriumide asekanteritele⁵⁹. GRECO sõnul näitasid Riigikogule esitatud muudatusettepanekud positiivset arengut⁶⁰. Üldiselt näitab 2021. aasta aprillis jõustunud korrupsioonivastase seaduse muudatuste rakendamist puudutav esialgne tagasiside, et need muudatused on olnud huvide deklaratsioonide registreerimisele tähelepanu pööramisel ja poliitiliste nõustajate roll selguse tagamisel kasulikud⁶¹.

Justiitsminister esitab peagi seaduseelnõu, millega soovitakse tugevdada erakondade rahastamise järelevalve komisjoni volitusi. 2021. aasta oktoobris avaldas justiitsministeerium erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse,⁶² et suurendada erakondade rahastamise järelevalve komisjoni volitusi. Seaduseelnõuga laiendatakse komisjoni uurimisvolitusi, tuues sisse õigusliku aluse küsimaks kolmandatelt isikutelt dokumente, teavet ja selgitusi. Praegu saab komisjon neid küsida, kuid kolmandad isikud ei ole kohustatud vastama. Lisaks kehtestatakse seaduseelnõuga tähtaeg keelatud annetuste tagastamiseks ja muudetakse sundtäidetavaks komisjon nõue kanda sellised annetused riigieelarvesse. Samuti oleks erakondadel ja erakondade liikmetel keelatud kasutada avalikke vahendeid erakonna poliitiliseks tegevuseks. Praegu kohaldub see ainult valimiskampaaniate ajal. Pärast avalikku konsultatsiooni valmistab justiitsministeerium ette seaduseelnõu, mis on kavas saata valitsusele 2022. aasta augustiks ja esitada seejärel Riigikogule⁶³.

Rikkumisest teavitaja kaitseks on käimas uue põhjaliku regulatsiooni seadusandlik menetlus. Õiguskomisjon võttis 17. jaanuaril 2022 vastu rikkumisest teavitaja kaitse seaduse eelnõu,⁶⁴ mis oli nii valitsuse kui ka sidusrühmade arvates positiivne samm⁶⁵. Eelnõus määratakse kindlaks tööalase tegevuse käigus teatavaks saanud rikkumisest teavitaja kaitse tingimused ja ulatus. Eelnõus on sätestatud kaitse saamise tingimused ja ulatus ning teavitamise viisid ja kanalid. See sisaldab ka sätteid rikkumisest teavitajate konfidentsiaalsuse kaitsmiseks korrupsioonijuhtumites⁶⁶.

III. MEEDIA MITMEKESISUS JA MEEDIAVABADUS

Eestis on sõnavabadus materiaalselt ja formaalselt kaitstud põhiseadusega⁶⁷. Teisene õigusakt tagab sõnaselgelt ajakirjanike õiguse kaitsta oma allikaid, tugevdab meediavabadust raadio-

⁵⁹ Korrupsioonivastase seaduse muutmise seadus 323 SE, 6. aprill 2021. Justiitsministeerium on tuvastanud, et isegi enne nende reeglite kehtestamist tavatsesid mitmed ministeeriumid anda ministrite asetäitjatele soovitusi oma vara deklareerida – Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁶⁰ GRECO, viienda hindamisvoorust vastavusaruanne, punktid 8–9. Uus seadusemuudatus jõustus 23. aprillil 2021.

⁶¹ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Riigikogu korrupsioonivastasel erikomisjonilt kirjalikult saadud tagasiside.

⁶² Eelnõu väljatöötamise kavatsus on õigusloomeprotsessi esimene samm ning selles dokumendis kirjeldatakse koostatava õigusakti sisu, eesmärki, regulatiivseid võimalusi ja mõju ning esitatakse koostatava õigusakti ülevaade.

⁶³ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁶⁴ Rikkumisest teavitaja kaitse seaduse eelnõu 504 SE.

⁶⁵ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁶⁶ See algatus esitati, et viia siseriiklikud õigusaktid vastavusse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta; Eestisse tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁶⁷ Eesti Vabariigi põhiseaduse §-d 44–46.

ja televisioonisektoris⁶⁸ ning loob kaitsemeetmed avalik-õigusliku meedia sõltumatuse tagamiseks⁶⁹. Teabe saamise õigust on sõnaselgelt tunnustatud põhiseaduses, avaliku teabe seaduses⁷⁰ ja isikuandmete kaitse seaduses⁷¹. Vastu on võetud õigusaktid läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi ülevõtmiseks⁷².

Eesti on vastu võtnud seaduse, millega tugevdatakse meediat reguleeriva asutuse – Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti – sõltumatust. Meediateenuste seaduse muudatused ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmised,⁷³ millega võeti üle läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv⁷⁴ ja mis olid kahe eelmise õigusriigi olukorda käsitleva aruande⁷⁵ koostamise ajal ettevalmistamisel, võeti ametlikult vastu 16. veebruaril 2022 ja nende rakendamine käib. Muudetud meediateenuste seadusega muudeti ülesandeid ja pädevust, mis on riiklikul meediat reguleerival asutusel – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas tegutseval haldusorganil. Meediat reguleeriva asutuse sõltumatut ja erapooletut staatust tema ülesannete täitmisel kinnitab erisäte, mille eesmärk on täita läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis sõltumatuse kohta sätestatud nõuded⁷⁶. Meediat reguleeriva asutuse sõnul suudab ta oma ülesandeid tõhusalt täita ja 2021. aasta lõpus tehtud struktuurimuutuste järel toetab teda tema töös nüüd uus infoühiskonna talitus⁷⁷.

Meediateenuste seaduse muudatused parandavad meediaomandi läbipaistvust. Läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi vastavate sätete⁷⁸ ülevõtmisega kehtestatakse meediaettevõtjatele esmakordselt konkreetne kohustus avalikustada omandistruktuur, sealhulgas tegelik kasusaaja⁷⁹. Ettevõtlusega seotud üldteave, sealhulgas teave täis- ja usaldusühingute, osühingute ja aktsiaseltside ning tulundusühistute tegelike kasusaajate kohta,⁸⁰ on üldsusele äriregistris elektrooniliselt tasuta kättesaadav⁸¹.

Meediaomandi ja -kontsentratsiooni piirangud on tegelikus elus minimaalsed. Televisiooni- ja raadioettevõtjad peavad saama meediat reguleerivalt asutuselt tegevusloa. Tegevuslubade üksikasjalik kord, sealhulgas nende kehtetuks tunnistamise põhjused, on sätestatud meediateenuste seaduses. Selle seadusega ei sätestata turule sisenemise või seal teenuse pakkumise kvantitatiivseid nõudeid, kuid välistatakse loa andmine, kui tegemist on valitseva mõjuga juhtimisele või kui sellega oluliselt kahjustataks konkurentsi

⁶⁸ Meediateenuste seaduse §-d 15 ja 13.

⁶⁹ Eesti Rahvusringhäälingu seadus.

⁷⁰ Avaliku teabe seadus.

⁷¹ Isikuandmete kaitse seadus.

⁷² Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi täielikust ülevõtmisest teatati komisjonile 14. märtsil 2022. 2022. aastal oli Eesti Piirideta Reporterite maailma ajakirjandusvabaduse indeksis 4. kohal ehk kõrgemal kui eelmisel aastal (toona 15. kohal).

⁷³ Meediateenuste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, 327 SE.

⁷⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1808, millega muudetakse direktiivi 2010/13/EL.

⁷⁵ „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 8. „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 9.

⁷⁶ Läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi artikkel 30.

⁷⁷ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametilt saadud teave.

⁷⁸ Läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi artikkel 5.

⁷⁹ Õigusriigi olukorda käsitlevas 2020. aasta aruandes märgiti, et Eestis puuduvad konkreetset õigusnormid, mis nõuaksid omandiõigust käsitleva teabe avalikustamist, ning et see valmistab mõningast muret, lk 8.

⁸⁰ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 77 lõigete 1, 2 ja 3 kohaselt.

⁸¹ Äriregistri veebiaadress: <https://rik.ee/et/e-business-register>.

meediateenuste turul⁸². Selliseid tegevuslube andva meediat reguleeriva asutuse teatel on meediaettevõtete kontsentratsiooni kontroll eelkõige konkurentsiasutuse ülesanne. Eespool nimetatud sätet ei ole seni kasutatud ühelegi televisiooni- või raadioettevõtjale tegevusloa andmisest keeldumiseks ning lubade kehtetuks tunnistamist tuleb ette väga harva⁸³.

Avalik-õigusliku meedia sõltumatus on ette nähtud seadusega. Avalik-õigusliku meedia juhatuse liikmete sõltumatust ja üldisi töötingimusi reguleerivad normid on sätestatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduses. Juhatuse liikmed nimetab Rahvusringhäälingu nõukogu, kuhu kuuluvad Riigikogu liikmed ja neli asjatundjat väljaspoolt. Poliitiline mõju on minimeeritud asjaoluga, et Rahvusringhäälingu nõukogu vajab juhatuse liikmete nimetamiseks või tagasikutsumiseks kahekolmandikulist häälteenamust, mis eeldab eri erakondade heakskiitu. Sidusrühmade sõnul on tagasikutsumise normid töökindlad ja neid kuritarvitada on raske⁸⁴. 2022. aasta meedia mitmekesisuse seire aruandes juhitakse siiski tähelepanu sellele, et peale nõukogu üldise mitmekesisuse nõude ei ole Eesti Rahvusringhäälingu seaduses avalik-õigusliku meedia peadirektori ametisse nimetamise menetluse jaoks ette nähtud eritagatise⁸⁵. Puudub reguleeriv asutus, kes seiraks avaliku teenuse osutamise kohustuse täitmist, kuid järelevalvenõukogu annab igal aastal avalik-õigusliku meedia tegevusest aru Riigikogu kultuurikomisjonile. Avalik-õigusliku meedia poolt veebiuudiste pakkumine, mis ei tulene selgelt seadusest, on tekitanud erameediasektori teatavate sidusrühmade seas kaebusi ebaausa konkurentsi üle⁸⁶. Avalik-õigusliku meedia suutlikkust toota avalik-õiguslikku sisu kõigutab töötajate arvu vähenemine, mis on tingitud ebapiisavast rahastamisest ja sellest, et praegused töötajad töötavad ülekoormusega⁸⁷.

Teabe saamise õigus on kaitstud põhiseadusega, kuid praktikas rakendatakse seda õigust olenevalt ametiasutusest jätkuvalt erinevalt. Nagu on märgitud 2020.⁸⁸ ja 2021.⁸⁹ aasta aruandes õigusriigi kohta, osutasid sidusrühmad, et haldusasutused kipuvad teatavatel juhtudel avalikule teabele juurdepääsu andmisest keelduma ja/või sellega viivitama⁹⁰. Põhjused on sageli seotud andmekaitsenormide range tõlgendamisega ja viivitustega, mille taga on nõue vastata ajakirjanike päringutele tsentraliseeritult ning mida

⁸² Meediateenuste seaduse § 32.

⁸³ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametilt saadud teave.

⁸⁴ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus avalik-õiguslikust meediast saadud teave.

⁸⁵ Meedia mitmekesisuse seirevahend (2022), Eestit puudutav aruanne, lk 16.

⁸⁶ ERR News, „Private media enterprises file ERR complaint with European Commission“ (8. september 2020); Meedia mitmekesisuse seirevahend (2022), Eestit puudutav aruanne, lk 22.

⁸⁷ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus avalik-õiguslikust meediast saadud teave.

⁸⁸ „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 8.

⁸⁹ „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 10.

⁹⁰ Ametlikele dokumentidele juurdepääsu Euroopa Nõukogu 2009. aasta konventsiooni artikli 3 kohaselt peaks ametlikele dokumentidele juurdepääsu õiguse piirangud, näiteks eraelu puutumatus ja muude õigustatud erahuvid kaitseks, olema seaduses täpselt sõnastatud, demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ja proportsionaalsed piirangu eesmärgiga; juurdepääsu ametlikus dokumendis sisalduvale teabele ei tohiks keelata, kui avalikuks tuleku vastu on ülekaalukas avalik huvi; konventsiooniosalisi kutsutakse üles kaaluma võimalust kehtestada tähtajad, mille lõppemise järel ametlike dokumentidega tutvumise õiguse piiranguid enam ei kohaldata.

COVID-19 pandeemia veelgi süvendas⁹¹. Meedia mitmekesisuse seirevahendi 2022. aasta aruande kohaselt on teabe saamise õiguse kaitse riskitase keskmine⁹².

Ajakirjanike kaitse terviklik raamistik on püsinud stabiilne. Õigusriigi olukorda käsitlevast 2021. aasta aruandest saati on ajakirjanike kaitse olukord püsinud stabiilsena. Meedia mitmekesisuse seirevahendi 2022. aasta aruandes märgitakse, et ajakirjanike vastu ei ole toimunud rünnakuid ega avalikke laimukampaaniaid,⁹³ kuid teatavad laimujuhtumid on endiselt kriminaliseeritud⁹⁴. Eesti menetlusõiguses⁹⁵ on pahatahtlikke hagnosisid ja menetlusosalisi silmas pidades ette nähtud laiaulatuslikud meetmed, millest on abi ajakirjanike kaitsmisel pahatahtlike kohtuasjade eest⁹⁶. Ajakirjanike liit on alustanud teabekampaaniat, et julgustada ajakirjanikke teatama võimalikest kogetud ohtudest ajakirjandusvabadusele⁹⁷. Ajakirjanike jaoks on probleemid eelkõige seotud töökohtade vähenemisega kohalikes ajalehtedes, kuigi tasuliste digitellimuste arv on oluliselt kasvanud⁹⁸. Euroopa Nõukogu ajakirjanduse ja ajakirjanike turvalisuse kaitse edendamise platvormil⁹⁹ on avaldatud üks hoiatus. See oli seotud ühe juhtumiga, kus kohus määras kahele ajakirjanikule ja uudistekanalile trahvi pärast seda, kui nad olid avaldanud teavet kohtueelse kriminaalmenetluse kohta, taotlemata selleks luba või teavitamata prokuratuuri, nagu on seaduses nõutud¹⁰⁰. Ajakirjanikud leidsid, et kohtuotsusega¹⁰¹ on põhjendamatult sekkutud sõnavabadusse, ja väitsid, et see kahjustab ajakirjandusvabadust¹⁰². Nüüdseks on ringkonnakohus otsuse tühistanud¹⁰³.

⁹¹ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti pressinõukogult ja Eesti Ajakirjanike Liidult ning 2022. aasta meedia mitmekesisuse seirevahendi Eestit puudutavast aruandest (lk 9–10) saadud teave. Vt ka „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 8–9, ja 2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“, lk 10.

⁹² Meedia mitmekesisuse seirevahend (2022), Eestit puudutav aruanne, lk 9.

⁹³ Meedia mitmekesisuse seirevahend (2022), Eestit puudutav aruanne, lk 10.

⁹⁴ Karistusseadustiku §-d 247, 275 ja 305.

⁹⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-d 45, 162, 168, 169, 200, § 371 lg 2, §-d 383, 391, § 423 lg 2; Eestilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 6.

⁹⁶ Näiteks võib kohus jätta hagiavalduse menetlusse võtmata või läbi vaatamata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik või hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset, või kui hagi ei ole hageja taotletavat eesmärki võimalik saavutada.

⁹⁷ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti Ajakirjanike Liidult saadud teave.

⁹⁸ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Eesti Ajakirjanike Liidult saadud teave ja kultuuriministeeriumilt kirjalikult saadud tagasiside; Eesti Meediaettevõtete Liit (2021), 2021. aasta statistika.

⁹⁹ Euroopa Nõukogu ajakirjanduse ja ajakirjanike turvalisuse kaitse edendamise platvorm, Eesti.

¹⁰⁰ Kriminaalmenetluse seadustiku §-s 214 on sätestatud, et kohtueelse menetluse andmeid võib avaldada üksnes prokuratuuri loal ja tema määratud ulatuses ning kui täidetud on teatavad tingimused. Kõnealuse korra rikkumise eest võib määrata trahvi, välja arvatud selles kohtueelses kriminaalmenetluses süüdistatavatele või kahtlustatavatele isikutele.

¹⁰¹ Harju Maakohtu 14. aprilli 2022. aasta määrus, 1-22-1949.

¹⁰² Euroopa Ajakirjanike Liit (2022), „Estonia: Criminal fines for journalists over public interest reporting send dangerous signal“; Eesti Rahvusringhääling (ERR) ja Eesti Meediaettevõtete Liit (2022), „Private media firms join ERR in public address on press freedoms“.

¹⁰³ Ringkonnakohus otsustas, et trahvide määramine on kaalutlusõiguslik ja esimese astme kohus ei tõendanud, et need olid konkreetsel juhul põhjendatud. Tallinna Ringkonnakohus, 14. juuni 2022. aasta kohtumäärus, 11-22-1949. 28. juunil 2022 Tallinna Ringkonnakohtu määrus vaidlustati ja see on praegu Riigikohtus.

IV. MUUD KONTROLLI- JA TASAKAALUSTUSSÜSTEEMIGA SEOTUD INSTITUTSIOONILISED KÜSIMUSED

Eesti on parlamentaarne vabariik, millel on ühekojaline parlament ja kus Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium võib teostada põhiseaduslikkuse järelekontrolli, sealhulgas teatavatel juhtudel põhiseaduslikkuse järelevalve taotluse alusel¹⁰⁴. Lisaks kohtusüsteemile on kontrolli- ja tasakaalustussüsteemis oma osa¹⁰⁵ õiguskantsleril (ombudsmanil), kellele inimõigustega tegelevate riiklike asutuste ülemaailmne liit (GANHRI)¹⁰⁶ on omistanud A-staatuse akrediteeringu. Avalikkuse ja sidusrühmade kaasamist avalikesse küsimustesse toetavad arenenud info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised töövahendid.

Õigusaktide vastuvõtmise protsessi edasiseks parandamiseks loodava uue digiplatvormi projekt on jõudnud esimeste rakendusetappideni. Justiitsministeerium jätkas tööd koosloome keskkonna projektiga, mille eesmärk on luua uus digiplatvorm, mille kaudu parandada õigusloomeprotsessi ja sellesse sidusrühmade kaasamist. Kuigi Eestis juba kasutataksegi avalikuks konsultatsiooniks veebiplatvormi, soovitakse uue projektiga, millega asendatakse praegune avaliku konsultatsiooni veebiplatvorm, parandada käimasolevate menetluste nähtavust ja soodustada laiemat üldsuse osalemist. Sidusrühmad on olnud uue platvormi suhtes optimistlikud, sest nad saaksid parema ülevaate käimasolevatest menetlustest, mis on avalikuks konsulteerimiseks avatud¹⁰⁷. Projekti I etapp pakub õigusaktide koostajatele keskkonda, kus mitu toimetajat/loojat saavad platvormil töötada sama dokumendi kallal. Alates 2022. aasta jaanuarist alustati paralleelselt II ja III etapi elluviimist. Nende keskmes on avaliku sektori asutuste vaheline sisekoostöö, avalike konsultatsioonide uue platvormi töölepanek ning ELi õiguse algatustega seotud menetlused¹⁰⁸.

Uute seadusandlike muudatustega on ette nähtud laiem alus rahvatervisealaste hädaolukordade lahendamiseks ja järelevalveks võetavatele meetmetele. 2021. aasta jooksul võttis Riigikogu vastu nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse täiendavad muudatused. Eelnevate muudatustega anti Terviseametile ja valitsusele volitused võtta meetmeid COVID-19 pandeemia ennetamiseks ja tõrjeks¹⁰⁹. 2021. aasta muudatustega nähti ette, et eriti ohtliku nakkushaiguse korral ja kui see on vältimatult vajalik, võivad Terviseamet ja valitsus ka ajutiselt sulgeda asutusi ja ettevõtteid või piirata nende tegevust. Lisaks koosolekute ja ürituste keelamise tingimuste sätestamisele võimaldab seadus kehtestada ka nende pidamise nõuded. Uued muudatused võimaldavad nakkushaiguse epideemiaga seotud eriolukorras ja hädaolukorras kaasata Terviseameti ülesannete täitmise ka politsei ja muud korrakaitseasutused. Kuni nende muudatuste vastuvõtmiseni ei olnud

¹⁰⁴ Põhiseadusele põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse § 4 – Taotluse võivad Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumile esitada Vabariigi President, õiguskantsler, kohaliku omavalitsuse volikogu ja Riigikogu.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 9 – Võimalik on ka põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse või -määruse alusel.

¹⁰⁵ Õiguskantsleril on ulatuslik ja tugev mandaat, muu hulgas tegutseb ta ÜRO piinamisvastase konventsiooni kohase riikliku ennetusasutusena ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohase riikliku seireasutusena. Ta täidab ka laste ombudsmani ülesandeid.

¹⁰⁶ Inimõigustega tegelevate riiklike asutuste ülemaailmne liit.

¹⁰⁷ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Avatud Eesti Fondilt, Eesti Inimõiguste Keskuselt ja Eesti Inimõiguste Instituudilt saadud teave.

¹⁰⁸ Riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt kirjalikult saadud tagasiside.

¹⁰⁹ Nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse § 28. 12. mail 2021 vastu võetud muudatused.

korrakaitseasutuste ja Terviseameti kaasamine reguleeritud¹¹⁰. Lisaks võib muudatuste kohaselt isikuid võtta valitsuse või Terviseameti kehtestatud muude nõuete rikkumise eest ka kriminaalvastutusele¹¹¹. Nagu õigusriigi olukorda käsitlevas 2021. aasta aruandes nimetatud, sisaldavad kõik COVID-19 pandeemiaga seotud valitsuse korraldused teavet selle kohta, kuidas neid saab õiguslikult vaidlustada¹¹². 2021. aasta jooksul esitati 68 kaebust, millest üks on saanud lõpliku lahendi, viis on lõpetatud muudel põhjustel, kahel juhul on tehtud kohtuotsus, mis ei ole veel lõplik, ning kolmel juhul on esimese astme kohtute otsused edasi kaevatud. 45 juhul on tehtud otsus ajutiste meetmete kohaldamise kohta. Kõik ajutiste meetmete taotlused on tagasi lükatud või on valitsus ajutiste meetmete kohaldamise otsused edasi kaevanud ja ringkonnakohus need tühistanud¹¹³.

1. jaanuari 2022. aasta seisuga oli Eestil pooleli ühe Euroopa Inimõiguste Kohtu põhimõttelise tähtsusega kohtuotsuse täitmine¹¹⁴. Sel ajal oli Eesti viimase kümne aasta pooleliolevate põhimõttelise tähtsusega kohtuotsuste määr kõigest 5 % ja keskmiselt oli poolelioleva kohtuotsuse täitmiseks kulunud vaid kolm kuud¹¹⁵. Alates septembrist pooleliolev kohtuasi¹¹⁶ käsitleb väidetava kuritarvitamise tõhusa kriminaaluurimise puudumist¹¹⁷. 1. juuli 2022 seisuga oli täitmisel olevaid põhimõttelise tähtsusega kohtuotsuseid juba kolm¹¹⁸.

Eesti kodanikuühiskonna tegutsemisruum on endiselt avatud¹¹⁹ ning Sidusa Eesti arengukavaga 2021–2030 asendatakse või integreeritakse kõik varasemad strateegiad ja kavad. 18. novembril 2021 võeti vastu Sidusa Eesti arengukava 2021–2030. Kavaga integreeritakse või asendatakse kõik varasemad samal teemal vastu võetud kavad. Sidusa Eesti arengukava¹²⁰ eesmärk on muu hulgas toetada kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevust. Kodanikuühiskonna organisatsioonide osalusel välja töötatud uus kava ei erine

¹¹⁰ Terviseametil on olnud võimalik nendega koostööd teha üksnes ametiabi korras või ametnike vahetuse kaudu. Uued muudatused lihtsustavad ja kiirendavad osalemist, võimaldades valitsusel otsustada Terviseameti ettepanekul korrakaitseasutuste kaasamise üle.

¹¹¹ Nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse §-d 27 ja 28.

¹¹² „Korraldust saab vaidlustada, esitades haldusmenetluse seaduses ette nähtud korras vaide [...] 30 päeva jooksul, arvates päevast, millal korraldusest teada saadi või oleks pidanud teada saama. Samuti saab korraldust vaidlustada, esitades halduskohtule kaebuse halduskohtumenetluse seadustikus ette nähtud korras 30 päeva jooksul, arvates korralduse teatavaks tegemisest.“

¹¹³ Riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt kirjalikult saadud tagasiside.

¹¹⁴ Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse täitmiseks vajalike täitemeetmete vastuvõtmise üle teeb järelevalvet Euroopa Nõukogu ministrite komitee. Komitee jagab tavaliselt riigi vastu suunatud kohtuasjad, mis nõuavad sarnaseid täitemeetmeid, eelkõige üldmeelmeid, rühmadesse ning vaatab need läbi koos. Esimene kohtuasi rühmas määratakse üldmeelme järelevalve suhtes selle rühma peamiseks kohtuasjaks ning sama rühma korduvad kohtuasjad saab sulgeda, kui leitakse, et on võetud kõik võimalikud individuaalmeelmed, mis on kaebajale rikkumise heastamiseks vajalikud.

¹¹⁵ Kõik arvud on arvutanud European Implementation Network ja need põhinevad 1. jaanuari 2022 seisuga pooleliolevate asjade arvul. Vt European Implementation Networkilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 3.

¹¹⁶ Kaebaja esindajad taotlesid menetluse taasavamist ja see on pooleli.

¹¹⁷ Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. juuni 2021. aasta kohtuasjas R.B. vs. Eesti, 22597/16, tehtud kohtuotsuse täitmine on pooleli alates 2021. aastast.

¹¹⁸ Andmed on võetud Euroopa Nõukogu veebipõhisest andmebaasist (HUDOC).

¹¹⁹ Vt Ülemaailmse Kodanikualgatuse Ühenduse (CIVICUS) Eestile antud reiting. Hinnangud on viieastmelisel skaalal määratletud järgmiselt: avatud, piiratud, takistatud, allasurutud ja suletud.

¹²⁰ Kuigi 2020. aasta aruandes õigusriigi kohta oli nimetatud „Kodanikuühiskonna arengukava 2021–2030“ väljatöötamist ja 2021. aasta aruandes märgiti, et selle asendamiseks kutsutakse ellu „Kodanikuühiskonna programm 2021–2024“, võttis Eesti 2021. aastal vastu Sidusa Eesti arengukava, millesse on integreeritud mitmed arengukavad ja strateegiad.

oluliselt eelmisest programmist,¹²¹ kuid selle kestust on pikendatud viielt aastalt kümnele. Lisaks toetatakse kodanikuühiskonna organisatsioonide tööd SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital kaudu. See on riiklikult rahastatav kodanikuühiskonna fond, arengu- ja toetuskeskus, mille kaudu eelkõige aidatakse kodanikuühiskonna organisatsioonidel suurendada suutlikkust tegutseda sihipäraselt ja tulemuslikult¹²². Fondi eelarve ei ole aga juba mitu aastat suurenenud¹²³.

¹²¹ Kavas sisalduvad meetmed hõlmavad näiteks vabaiühenduste annetuste kogumise oskuse edendamist, sealhulgas vabaiühenduste toetamise ja nõustamisega; vabaiühenduste rahastamise läbipaistvamaks muutmist; vabaiühenduste võimekuse kasvu toetamist, mitmekesistades rahastusallikaid ja vähendades sõltuvust projektitoetustest; Eesti valitsus (2021), „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“, lk 29–31.

¹²² Eestilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 13.

¹²³ Eestisse tehtud riigikülastuse käigus Avatud Eesti Fondilt, Eesti Inimõiguste Keskuselt ja Eesti Inimõiguste Instituudilt saadud teave.

I lisa. Allikate loetelu tähestikulises järjekorras*

* Loetelu õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande konsultatsiooni raames antud vastustest on esitatud veebiaadressil https://ec.europa.eu/info/publications/2022-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2022), „Monitoring Media Pluralism in the Digital Era in the year 2021 – Country report: Estonia“ (Meedia mitmekesisuse seire digitaalajastul 2021. aastal – riigiaruanne – Eesti).

CIVICUS, „Monitor tracking civic space – Estonia“ (Kodanikuühiskonna tegevusruumi seire – Eesti) (<https://monitor.civicus.org/country/estonia/>).

Eesti Kohtunike Ühing (2022), I–II astme kohtunike töökoormuse küsitlus.

Eesti Meediaettevõtete Liit (2021), 2021. aasta statistika (<https://meedialiit.ee/statistika/statistika-2021/>).

Eesti Rahvusringhääling (ERR) ja Eesti Meediaettevõtete Liit (2022), „Private media firms join ERR in public address on press freedoms“.

Eesti Vabariigi Valitsus (2021), „Huvide konflikti vältimise juhised ministritele ja nende nõunikele“ (<https://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikti-juhised-ministritele-ja-nende-nounikele>).

Eesti Vabariigi Valitsus (2021), „Lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele“ (<https://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt/lobistidega-suhtlemise-hea-tava>).

Eesti Vabariigi Valitsus (2021), „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“.

Eesti Vabariigi Valitsus (2022), Eestilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud teave.

Euroopa Ajakirjanike Liit (2022), „Estonia: Criminal fines for journalists over public interest reporting send dangerous signal“.

Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus, 22. juuni 2021, kohtuasjas R.B. vs. Eesti, 22597/16, ECLI:CE:ECHR:2021:0622JUD002259716.

Euroopa Komisjon (2020), „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“.

Euroopa Komisjon (2021), „2021. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“.

Euroopa Komisjon (2022), „2022. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel“.

Euroopa Nõukogu ajakirjanduse ja ajakirjanike turvalisuse kaitse edendamise platvorm – Eesti (<https://fom.coe.int/en/pays/detail/11709506>).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1808, millega muudetakse direktiivi 2010/13/EL.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta.

European Implementation Network (2022), European Implementation Networkilt õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

GRECO (2021), viies hindamisvoor – „Compliance report on Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies“.

Harju Maakohus (2021), Harju Maakohtu esimees, määrus nr 11–1/21/30 – Harju Maakohtu esimehe taotlus kohtuasjade suunamiseks kohtute seaduse §-s 45¹ sätestatud korras, 7. juuli 2021.

Harju Maakohus, 14. aprilli 2022. aasta määrus, 1-22-1949.

Justiitsministeerium (2022), riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt kirjalikult saadud tagasiside.

Justiitsministeerium, „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025“
(<https://www.korruptsioon.ee/et/tegevuskava-aruanne-2021>).

Kohtute haldamise nõukoda (2022), 2021. aasta kohtustatistika töökoormuse kohta
(https://www.kohus.ee/sites/default/files/dokumendid/I%20ja%20II%20astme%20kohtute%202021.a%20menetlusstatistika_1.pdf).

Kokkuvõte lobikohtumistest
(https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/kokkuvote_lobikohtumistest_2021_kve_lplik.pdf).

Piirideta Reporterid (2022) – Eesti (<https://rsf.org/en/estonia>).

Riigikohus ja kohtute haldamise nõukoda (2022), Riigikohtu ja kohtute haldamise nõukoja tagasiside õigusriigi olukorda käsitleva 2022. aasta aruande koostamiseks.

Teabevahetuse peadirektoraat (2019), „Eurobaromeetri kiiruuring nr 482: ettevõtjate suhtumine korruptsiooni ELis“.

Teabevahetuse peadirektoraat (2020), „Eurobaromeetri eriuuring nr 502: korruptsioon“.

Teabevahetuse peadirektoraat (2022), „Eurobaromeetri eriuuring nr 523: korruptsioon“.

Teabevahetuse peadirektoraat (2022), „Eurobaromeetri kiiruuring nr 507: ettevõtjate suhtumine korruptsiooni ELis“.

Transparency International (2022), „Korruptsioonitaju indeks 2021“.

II lisa. Eestisse tehtud riigikülastus

Komisjoni talitused korraldasid 2022. aasta veebruaris virtuaalsed kohtumised järgmiste asutuste ja organisatsioonidega:

- Avatud Eesti Fond
- Eesti Advokatuur
- Eesti Ajakirjanike Liit
- Eesti Inimõiguste Keskus
- Eesti Kohtunike Ühing
- Eesti Rahvusringhääling
- Erakondade rahastamise järelevalve komisjon
- Inimõiguste Instituut
- justiitsministeerium
- Kaitsepolitsei amet
- kultuuriministeerium
- Politsei- ja Piirivalveamet
- Pressinõukogu
- prokuratuur
- rahandusministeerium
- Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon
- Riigikohus ja kohtute haldamise nõukoda
- Riigikontroll
- siseministeerium
- Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet
- välisministeerium
- Õiguskantsleri Kantselei
- ühing Korruptsioonivaba Eesti

* Komisjon arutas õigusriigi üldküsimumsi ka mitmel kohtumisel järgmiste organisatsioonidega:

- Amnesty International
- Civil Society Europe
- Euroopa ajakirjandus- ja meediavabaduse keskus
- Euroopa Ajakirjanike Liit
- Euroopa kodanike foorum
- Euroopa kodanikuvabaduste liit
- Euroopa Noortefoorum
- Euroopa partnerlus demokraatia nimel
- Free Press Unlimited
- Human Rights Watch
- ILGA Europe
- inimõigusorganisatsioon Article 19
- International Press Institute
- Open Society European Policy Institute (OSEPI)
- Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa
- Philea
- Piirideta Reporterid
- Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon

- Transparency International Europe